

1) *phraseological units that function with an unchanged structure and reproduce traditional ideas about the world of things and people in the work; 2) transformed phraseological units, the semantic field of which is loaded with the subjective assessment of the writer.*

It is established that lexical and phraseological expressions appeal to the emotional and sensory sphere of recipients, release a powerful suggestive influence. The analyzed expressive means can be investigated in more detail on the basis of known claims about implicit and explicit expressiveness, strong and weak stance of expressiveness.

Key words: *expressiveness, lexical expressiveness, phraseological unit, irony, humour.*

УДК 811.11-112

С. В. Іванова

ВЗАЄМОДІЯ ПРОСОДИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК У РЕАЛІЗАЦІЇ ВИСЛОВЛЮВАНЬ-ЗДИВУВАНЬ

У статті представлені результати аудитивного та інструментального аналізу висловлювань-здивувань, як одних з найбільш частотних мовленнєвих одиниць, що функціонують в реальних ситуаціях ділової та культурної комунікації. Мета дослідження полягає в визначенні рівня взаємодії просодичних засобів у реалізації емоційного повідомлення для досягнення максимальної дії на адресата. Методика дослідження передбачає використання методів аналізу, порівняння, аудитивного та акустичного вивчення. Результати зіставлення перцептивного та інструментального аналізів надали можливість сформулювати узагальнення, що характеризують інтонаційну організацію базових моделей висловлювань-здивувань.

Ключові слова: *емотиви, мелодика, шкала, темпоральні характеристики, частота основного тону (ч.о.т), ядерний тон.*

DOI 10.34079/2226-3055-2021-14-24-81-89

Постановка проблеми. З розвитком реформи освіти істотно змінюється і практика навчання іноземних мов студентів вітчизняних ЗВО. Очевидно, що успішна комунікативна взаємодія партнерів по спілкуванню можлива за умови адекватної реалізації комунікативної та поведінкової тактики. Ця обставина все нагальніше висуває проблему навчання студентів правильного фонетичного оформлення англійського мовлення в ряд практично значущих проблем.

Виходячи з того, що актуалізація і розуміння висловлювання багато в чому залежить від манери подання інформації, надзвичайно важливо проводити вивчення поведінки інтонаційних компонентів в різних емоційних контекстах. **Метою** цієї роботи є визначення рівня взаємодії просодичних засобів для реалізації мовленнєвого повідомлення і досягнення максимальної дії на адресата. Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати наступні завдання: 1) експериментально визначити закономірності взаємодії просодичних підсистем в процесах реалізації висловлювань-здивувань у різних мовленнєвих ситуаціях; 2) щобґрунтувати раціональний мінімум, структуру та характер взаємодії просодичних підсистем для навчання коректної реалізації висловлювань-здивувань.

Об'єктом дослідження слугували емоційні висловлювання-здивування, які є найбільш частотними і здатні набувати різні модальні відтінки й поєднуватися з різними емоціями (здивування-радість, здивування-жах і так далі). **Матеріалом** дослідження був корпус фрагментів діалогічних текстів, взятих із художніх творів англійських та американських авторів, а також лінгафонних курсів англійської мови.

Відомо, що значущість просодичних показників обумовлена їх взаємодією з лінгвістичними та паралінгвістичними засобами (Калита, 2001), так, посилення емоції зазвичай супроводжується скороченням кількості вживаних слів, і на перший план висуваються фонетичні засоби. Крім того, інтонація часто може надавати словам-емотивам і висловлюванням однієї синтаксичної конструкції та лексичного наповнення протилежний зміст, а також протиставляти нейтральне та емоційне висловлювання. Наприклад:

The most wonderful thing has happened and old friend of Mrs. Spottsworth's has turned up, and I've invited him to stay.

– *An old friend?*

– *Another old lover, one presumes.*

– *Who is that fellow?*

– *His name is Biggar. Captain Biggar.*

– *What? Captain B-b-b- ?* (Wodehouse, 1971, p. 65)

Для навчання коректного інтонаційного оформлення цього типу емотивів усе реально функціонуюче різноманіття видів висловлювань, що мають різні відтінки почуттів, необхідно представити комплексом просодичних засобів. Новизна цієї роботи полягає у представленні певної інваріантної інтонаційної моделі висловлювань-здивувань та її варіантних реалізацій.

Аналіз теоретичних джерел показав, що інтонація може надавати тому самому реченню різну емоційно-модальну спрямованість і насиченість, а також змінювати його комунікативний тип. Вона може виступати як індикатор психічного стану, віку, статі, соціального положення комунікантів, стилістичного забарвлення бесіди, визначати основне й другорядне у змісті комунікації (Іванова, 2012). При цьому, кожен із компонентів інтонаційної системи несе певне семантичне навантаження. (Антипова, 1969; Шевченко, 1980; Crystal, 1969; Duez, 1982; Gimson, 1970; Jessem, 1983; Kingdon, 1958; McCarthy, 1991).

Кореляція компонентів інтонації та ділянок інтонаційного контуру здатна забезпечити адекватний опис позитивних, невизначених і негативних емоцій. Висловлювання-здивування різної емоційної спрямованості характеризуються варіативністю висотно-тонального рівня, темпу, тембру, ритму, кожний з яких несе певне семантичне навантаження. При цьому тип ядерного тону, шкала, передшкала, заядерні елементи мелодійного контуру, взаємодіючи з компонентами інтонації, надають висловлюванню тієї чи іншої модальної спрямованості.

Виклад основного матеріалу. Для визначення загальних і диференційних просодичних характеристик висловлювань-здивувань різної емоційно-модальної забарвленості був проведений їхній аудитивний аналіз.

У результаті аналізу було підтверджено, що висловлювання-здивування високого ступеня емоційного напруження характеризуються мінімальним обсягом інтонаційної групи (1-2 наголошених склади). Це пояснюється тим, що аналізована емоційна реакція за своєю природою короткочасна і є перехідною від одного емоційного стану до іншого.

У висловлюваннях з невизначеним модальним значенням (здивування-невпевненість, здивування-хитрість, здивування-збудження та ін.) передшкала використовувалася в 37 % випадків і найчастотнішою була низька рівня; передшкала

середнього і високого тонального рівня мала меншу частотність. Висловлювання-здивування, що виражають комплексні емоції (презирство-радість, відчай-рішучість, подив-захоплення та ін.), у 40 % актуалізацій мали рівну передшкалу низького, середнього і високого тональних рівнів і висхідну середнього тонального рівня.

Було також встановлено, що широкий тональний інтервал між передшкалою та шкалою сприяє акцентному виділенню першого наголошеного складу шкали чи такту, інтенсифікуючи таким чином семантично значущі слова висловлювання. Найчастотнішим є позитивний широкий тональний інтервал між передтактом і тактом, характерний для невизначених і комплексних емоцій. Для вираження здивування з позитивним і негативним значенням даний показник істотного значення не має. У випадках реалізації здивування з негативним модальним значенням розширений позитивний інтервал між передтактом і тактом мав мінімальну частотність (1,2 %). Середній і звужений позитивні тональні інтервали мали місце в невизначених і негативних емоційних висловлюваннях.

Вузкий позитивний тональний інтервал найчастіше зустрічався в комплексних (17 %) і негативних (12 %) висловлюваннях-здивуваннях, при меншій його частці (2 %) у позитивних. Малий позитивний інтервал також відзначено у висловлюваннях, що виражають позитивні (4,3 %) і негативні (2,8 %) емоції.

Широкий негативний інтервал частіше спостерігався під час актуалізації комплексних (6,4 %) і рідше позитивних (1,6 %) або негативних (0,8 %) емоцій. Негативний розширений інтервал мав місце лише у висловлюваннях-здивуваннях, що виражають позитивні емоції (7,8 %). Середній інтервал був характерним для комплексних (5,2 %) і негативних (2,6 %) емоцій, вузький – для позитивних (5,7 %) і невизначених (4 %), а нульовий – для комплексних (6 %), невизначених (7,7 %) і негативних (5 %).

У ході аналізу експериментального корпусу висловлювань було встановлено, що найбільш рекурентними шкалами в реалізації висловлювання-здивування всіх видів є усічені.

Для висловлювань-здивувань, що виражають позитивні, негативні та невизначені емоції, найбільш характерним є вузький тональний діапазон шкал, що складає 24 %, 31 % і 25 % реалізацій відповідно. Комплексні висловлювання позначаються рекурентністю середнього діапазону, який актуалізує перепад рівнів напруженості емоційної реакції.

Слід відзначити відсутність широкого позитивного тонального інтервалу у всіх без винятку видах аналізованих висловлювань. Не є розповсюдженим також позитивний розширений тональний інтервал.

Позитивний середній тональний інтервал між шкалою та ядром спостерігався під час вираження позитивних (15 %) і негативних (3 %) емоцій. Під час актуалізації висловлювань-здивувань позитивний звужений інтервал відзначено у висловлюваннях, що містили позитивні (2,3 %), комплексні (7,3 %), і негативні (1,2 %) емоції. Вузкий позитивний інтервал, як найбільш частотний, відзначався під час актуалізації позитивних (14 %), комплексних (39 %), негативних (11 %) і невизначених (3,2 %) емоцій. І, нарешті, малий інтервал спостерігався у висловлюваннях, що виражають позитивні (5,2 %) і негативні (0,8 %) емоційні значення.

Негативний тональний інтервал між шкалою та ядром аналогічно позитивному змінювався при незначній рекурентності для різних видів емоцій, що виражаються, без будь-якої закономірності.

Аудиторами відзначено, що тональний інтервал між шкалою та ядром виділяє ядро як семантично значущий центр висловлювання. У випадках реалізації емоції інтонаційною групою, що складається з такту та ядра, рух тону в термінальній

ритмогрупі залежно від емоційно-модальної спрямованості та насиченості висловлювання характеризувався аудиторями наступними показниками. Найбільш характерним під час реалізації позитивних (39 %), комплексних (33 %) і негативних (14%) емоційних реакцій є високо-низхідний тон широкого діапазону. При цьому високо-низхідний тон вузького діапазону відзначався лише в 5 % висловлювань з позитивним і 7,6 % з невизначеним значенням.

Середньо-низхідний тон широкого діапазону, домінуючи за рекурентністю, був характерний під час актуалізації 32 % позитивних емоцій, 28 % комплексних, 50 % невизначених і 22 % негативних. Середньо-низхідний тон вузького діапазону, як видно з таблиці, був менш частотний. Низько-низхідний тон вузького діапазону спостерігався лише у 2,5 % позитивних, і 1 % негативних висловлювань. Висхідний тон був більш частотним у вузькому діапазоні: 38 % висловлювань, що актуалізували негативні емоції, 29 % – невизначені та 10,8 % – комплексні. В широкому діапазоні він був характерним для 7 % висловлювань, що містили позитивні емоції, 6,3 % – комплексні і 9 % – негативні.

Висхідно-низхідний тон високого тонального рівня мав місце в 11,2 % комплексних висловлювань-здивувань, 4 % негативних і 2,3 % позитивних. Низхідно-висхідний тон фіксувався як високий в 6 % випадків актуалізації комплексних емоцій, в 4,2 % невизначених і 2,4 % позитивних, а як низький – в 3,8 % невизначених і 5 % негативних. Рівний тон середнього тонального рівня, що є найменш частотним, спостерігався лише в 5 % випадків у позитивних емоційних висловлюваннях.

Таким чином, найбільш рекурентними для висловлювань, що виражають позитивні й комплексні емоції, є високий і середній низхідний ядерні тони широкого діапазону, а для невизначених і негативних – середній низхідний широкого діапазону та висхідний вузького.

Швидкість зміни ядерного тону також бере участь у передачі ступеня емоційної насиченості висловлювання та його спрямованості на співрозмовника. При цьому встановлено, що велика швидкість зміни руху ядерного тону надає висловлюванню різкого звучання і передає психологічний стан мовця, що характеризується його спрямованістю на самовираження без впливу емоції на співрозмовника для досягнення певного перлокутивного ефекту. Велику швидкість зафіксовано аудиторями в 44 % висловлювань, що виражають негативні емоції, в 17 % – позитивні та комплексні, а також в 12 % – невизначені. Низьку швидкість зміни руху ядерного тону, що передає емоцію, спрямовану на слухача, було зафіксовано в 50 % реалізації невизначених емоцій, у 39 % комплексних, 37 % позитивних і 14 % негативних. Нормальну швидкість зареєстровано в 46 % позитивних, 44 % комплексних, 38 % невизначених і 42 % негативних висловлювань-здивувань.

Аналіз діапазону реалізації висловлювання показав, що позитивні, комплексні та негативні емоційні реакції найчастіше реалізуються в широкому діапазоні (68 %, 67 % і 50 % відповідно), а для невизначених характерний середній, розширений і широкий діапазони.

Результати аналізу гучності вимови висловлювань-здивувань свідчать, що для висловлювань, які виражають сильні негативні емоції, характерні підвищена гучність і збільшення шумових ефектів (вимова приголосних шорстко, зі скрипом та аспірацією). Збільшення тривалості голосних відзначено під час актуалізації позитивних емоцій.

Проведений аудитивний аналіз взаємодії підсистем тону, гучності й темпу в процесах актуалізації різних видів висловлювань-здивувань у рамках інтонаційної моделі як системи дозволяє стверджувати, що така модель може бути представлена

певним інваріантом і рядом його варіантних реалізацій з властивими їм відмінностями в дистрибуції та рекурентності параметрів, що входять до вказаних підсистем.

Результати зіставлення даних аудитивного та акустичного аналізів дозволили сформулювати узагальнення, що характеризують інтонаційну організацію базових моделей висловлювань-здивувань. У висловлюваннях-здивуваннях, які виражають сильні позитивні емоції, інтервал між передтактом і тактом кваліфікується переважно як вузький позитивний. При цьому розширений і середній позитивні та негативні тональні інтервали між передтактом і тактом сприяють виділенню такту в інтонаційній групі. У висловлюваннях з невизначеним емоційним значенням тональний інтервал між передтактом і тактом варіює від широкого до звуженого позитивного, акцентуючи семантичне значення такту, і негативний вузький та малий інтервали. Під час вираження комплексних емоційних реакцій найбільш рекурентним є вузький позитивний і середній негативний інтервали. Зазначимо також, що висловлювання-здивування, які виражають негативні емоції, мають найбільшу частотність вузького й малого позитивного та малого негативного інтервалів між передтактом і тактом.

Результати акустичного аналізу, які описують дані види висловлювань, підтвердили переважну частотність високого низхідного і середнього низхідного термінальних тонів широкого діапазону. При цьому у висловлюваннях, що виражають позитивні емоції, конфігурація термінального тону кваліфікувалась як низхідна опукла. Для невизначених емоційних висловлювань найбільш типовим є середній низхідний термінальний тон опуклої конфігурації та висхідний тон вузького діапазону. У висловлюваннях-здивуваннях, що виражають комплексні емоції, термінальна ритмогрупа характеризується високим і середнім низхідним термінальним тоном широкого діапазону як прямої, так і опуклої конфігурації, а також висхідним тоном вузького діапазону.

Висловлювання-здивування, що виражають негативні емоції, позначені реалізацією початків термінальних тонів на різних рівнях при найбільшій рекурентності середнього підвищеного і низького. Високий низхідний та середній низхідний термінальні тони широкого діапазону, що мають при цьому місце, характеризуються, як правило, прямою чи увігнутою конфігурацією. Звідси очевидно, що тональний максимум висловлювань-здивувань, які виражають усі види описаних нами емоцій (позитивні, нейтральні, комплексні та негативні), в переважній більшості випадків розташований у ядрі, що несе у висловлюванні основну семантичну інформацію. Локалізація максимуму ч.о.т. в передтакті була відзначена у висловлюваннях-здивуваннях, реалізованих більш емоційними дикторами. При цьому в більшості вказаних випадків семантичному виділенню термінального низхідного тону сприяв середній негативний тональний інтервал між наголошеним початком та ядром. Інструментальний аналіз показав, що виділенню термінального тону сприяли також паузи всередині синтагм середньої або малої тривалості.

Для висловлювань-здивувань, які виражають негативні емоції, більш властивим є високий рівень тонального максимуму при менш частотних екстрависокому і середньо-зниженому.

Тональний рівень початку синтагми у висловлюваннях, що виражають позитивні емоції, варіює від екстрависокого до середньо-зниженого при переважаючій частотності останнього.

У даному виді висловлювань відзначався також середньо-підвищений рівень початку синтагми у висловлюваннях-здивуваннях, що виражають позитивну емоційну реакцію. В таких випадках при передачі значень співучасті, втішання, тощо,

висловлювання оформлювались рівною передшкалою середнього тонального рівня при малому негативному інтервалі між шкалою та висхідно-низхідним термінальним тоном.

У висловлюваннях, що виражають невизначені емоції, переважає екстранизський рівень початку синтагми з висхідним термінальним тоном. У свою чергу, актуалізація інформації міркування у висловлюваннях-здивуваннях, що виражають невизначені емоції, здійснювалася в синтагмах звуженого діапазону з низьким рівнем початку й термінальним тоном, що характеризується мінімальною швидкістю зміни його руху. Високий та екстрависокий рівні початку синтагми в даних висловлюваннях реалізувались порівняно рідко. Під час вираження комплексних емоцій, пов'язаних з відповідним переважанням позитивної чи негативної емоційної інформації, а також зі ступенем її емоційної насиченості, переважає низький рівень початку синтагми при досить рекурентному високому. Для висловлювань-здивувань, що виражають негативні емоції, найбільш частотними є середній підвищений і середній знижений тональні рівні початку синтагми. Звідси видно, що конкретне емоційне значення, визначений ступінь емоційної насиченості, а також сьогочасний емоційний стан мовця справляють істотний вплив на тональний рівень початку синтагми.

Під час аналізу висотно-тональних рівнів завершення термінального тону у висловлюваннях-здивуваннях, що виражають позитивні, невизначені та комплексні емоції, виявлено переважну частотність екстранизського й високого рівнів.

Результати аналізу швидкості зміни ч.о.т. в термінальній ритмогрупі показали, що для позитивних висловлювань-здивувань, спрямованих на слухача характерна мінімальна швидкість. Велика швидкість переважно характеризує емоційну реакцію самовираження мовця, який не має на меті конкретний вплив на слухача. Для висловлювань, які виражають позитивні емоції, діапазон реалізації інтонаційної групи варіює від середнього до широкого; при цьому зі зростанням рівня емоційної насиченості, а також в реалізаціях висловлювань дикторами рухливого темпераменту, зростає роль широкого діапазону реалізації висловлювання. Для висловлювань-здивувань з невизначеним емоційним значенням найбільш характерними є широкий, розширений і звужений діапазони – залежно від мовленнєвої ситуації реалізації висловлювання; для комплексних емоцій найбільш характерний широкий і розширений діапазони, а для висловлювань з негативним значенням характерна зміна діапазону від широкого до вузького.

Дослідження інтенсивних елементів інтонації висловлювань-здивувань дозволили встановити, що висловлювання, які виражають позитивні емоції сильного ступеня насиченості, характеризуються великою гучністю. Висловлювання, що виражають невизначені емоції, актуалізуються великою і середньою гучністю. Комплексним емоціям притаманні максимальна та велика гучності, а негативним – середня й підвищена.

Що ж стосується діапазону інтенсивності інтонаційної групи, то у висловлюваннях-здивуваннях, що виражають позитивні емоції відзначено домінування вузького. У свою чергу, невизначені та негативні емоції характеризуються звуженим діапазоном інтенсивності, а комплексні – звуженим і вузьким.

Говорячи про темпоральні характеристики, слід вказати на тенденцію їх зміни під впливом комунікативно-прагматичної спрямованості висловлювань-здивувань, в силу якої, під час реалізації емоцій з переважанням інтелектуальної інформації над емоційною, темп вимови висловлювань знижується. Так, за результатами акустичного аналізу, сильні напружені емоції (захват, радість, здивування, виклик та ін.) реалізуються в прискореному темпі, а емоції, підкреслено спрямовані на слухача (зворушення, захоплення, осуд, тощо), характеризуються сповільненим чи помірним темпом.

Зазначимо також специфіку впливу збільшення тривалості складів у функціонально-семантичних центрах висловлювань і наявності пауз всередині синтагм на темп реалізації висловлювань-здивувань. У загальному випадку паузи в аналізованих висловлюваннях характеризувалися як мінімальні, малі та середні. Наведена вище лінгвістична інтерпретація відбиває основні закономірності, встановлені в результаті порівняння аудитивного та акустичного дослідження. Характеристики, які описують дані закономірності, мають достатній ступінь вірогідності для застосування їх під час розробки варіативних інтонаційних моделей різних видів висловлювань-здивувань, необхідних для навчання коректного просодичного оформлення емоційних висловлювань.

Висновки та перспективи подальших розвідок. У результаті проведеного дослідження експериментально підтверджено універсальні просодичні ознаки, які утворюють просодію висловлювань-здивувань як одиницю інтонаційного рівня. Висхідна ковзна усічена шкала, середній низхідний термінальний тон широкого діапазону, широкий діапазон синтагми, помірний і прискорений темп, помірний і підвищена гучність, а також варіативність тембру є універсальними й найбільш рекурентними під час актуалізації всіх видів досліджуваних висловлювань.

До провідних перцептивних інтонаційних ознак, що диференціюють комунікативно-прагматичні види висловлювань-здивувань, належать: рівень тону в передшкالی, рух тону в шкалі, тональний діапазон термінального тону, тональний інтервал між передтактом і першим наголошеним складом, тональний інтервал між шкалою та ядром, тональний діапазон інтоногрупи, темп вимови висловлювання.

Акустичний аналіз інтонаційних особливостей досліджених висловлювань-здивувань підтвердив результати аудитивного аналізу й дозволив виділити наступні характерні інваріантні ознаки їх просодичної моделі: конфігурація та рівень тону в передтермінальній частині інтоногрупи, рівень ч.о.т. початку й завершення термінального тону, конфігурація термінальної ритмогрупи, діапазон інтенсивності інтонаційної групи.

При цьому до провідних просодичних ознак, які диференціюють види висловлювань-здивувань за вираженим почуттям, слід віднести: тональний рівень початку синтагми, рух ч.о.т. на першому наголошеному складі, конфігурацію термінального тону і його діапазон, швидкість зміни ч.о.т. в термінальній ритмогрупі, частотний діапазон інтоногрупи, тональний інтервал на стикові передшкали й такту, шкали та ядерного складу, темп і тембр вимови висловлювання.

Лінгвістична інтерпретація результатів перцептивного та акустичного аналізів дозволяє вважати встановлені інтонаційні ознаки висловлювань-здивувань адекватними, а отже, досить повними для опису їх просодичної моделі та відповідного її використання в процесах навчання інтонаційної організації англійського емоційного діалогічного мовлення. Розглянуті в даній праці проблеми можуть одержати подальший розвиток у дослідженнях з поглибленої розробки типології емоційних висловлювань.

Бібліографічний список

- Антипова, А. М., 1969. Мелодическая шкала, ее сочетаемость с терминальным тоном и роль в предложении. *Ученые записки Московского государственного педагогического института иностранных языков им. Мориса Тореза*, 52, с. 85–95.
- Іванова, С. В., 2012. Прагматичний потенціал емоційного висловлювання. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*, 21, с. 160–168.

- Калита, А. А., 2001. *Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання*. Київ : Видавничий центр КДЛУ.
- Шевченко, Т. И., 1980. Социологическая обусловленность эмоциональной интонации. *Вопросы фоностилистики*, 152, с. 178–187.
- Crystal, D. A., 1969. *Prosodic System and Intonation in English*. Cambridge : The University Press.
- Duez, D., 1982. Silent and Non-silent Pauses in Speech Styles. *Language and Speech*, 25 (1), p. 11–28. <https://doi.org/10.1177/002383098202500102>
- Gimson, A. C., 1970. *An Introduction to the Pronunciation of English*. 2nd ed. London : Edward Arnold.
- Jessem, W., 1983. *The Phonology of Modern English*. Warszawa : Panstwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kingdon, B., 1958. *Groundwork of English Intonation*. London : Longmans.
- McCarthy, M., 1991. *Discourse Analyses for Language Teachers*. Cambridge : The University Press.
- Wodehouse, P. G., 1971. *Ring for Jeeves*. London : Sphere books Ltd.

References

- Antipova, A. M., 1969. Melodicheskaya shkala, yeyo sochetayemost s terminalnim tonom i rol v predlozheniy. [The scale and its role in the sentence]. *Uchenye zapiski Moskovskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo instituta inostrannykh yazykov im. Morisa Toreza*, 52, p. 85–95. (in Russian).
- Crystal, D. A., 1969. *Prosodic System and Intonation in English*. Cambridge : The University Press.
- Duez, D., 1982. Silent and Non-silent Pauses in Speech Styles. *Language and Speech*, 25 (1), p. 11–28. <https://doi.org/10.1177/002383098202500102>
- Gimson, A. C., 1970. *An Introduction to the Pronunciation of English*. 2nd ed. London: Edward Arnold.
- Ivanova, S. V., 2012. Pragmatic potential of emotional utterances. *Problems of semantics, pragmatics and cognitive linguistics*, 21, p. 160–168. (in Ukrainian).
- Jessem, W., 1983. *The Phonology of Modern English*. Warszawa : Panstwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kalita, A. A., 2001. *Phonetichni zasobi aktualizatsiy smislu angliyskogo emotsiynogo vislovluvannya [Phonetic means of English emotional utterance]*. Kyiv : Vydavnychiy tsentr KDLU. (in Ukrainian).
- Kingdon, B., 1958. *Groundwork of English Intonation*. London : Longmans.
- McCarthy, M., 1991. *Discourse Analyses for Language Teachers*. Cambridge : The University Press.
- Shevchenko, T. I., 1980. Sotsiologicheskaya obuslovlennost emotsionalnoy intonatsii [Social aspect of the emotives]. *Voprosy fonostilistiki*, 152, p. 178–187.
- Wodehouse, P. G., 1971. *Ring for Jeeves*. London : Sphere books Ltd.
- Стаття надійшла до редакції 11.03.2021.

S. Ivanova

PROSODIC VARIABLES INTERACTION IN UTTERANCES EXPRESSING SURPRISE

The aim of the article is to define the role of prosodic variables play in actualizing emotional utterances. Sometimes they can be the only ones that indicate the speaker's pragmatic intention. The purpose of the study is to determine the interaction level of prosodic

means that helps to achieve maximum effect on the recipient as well as to establish the invariant of the intonation model of utterances expressing surprise and its variable modifications.

The correlation of the intonation components and parts of the intonation contour is able to provide an adequate description of positive, negative, indefinite and complex emotions. Utterances expressing surprise of different kinds are characterized by the variability of a pitch-tone level, tempo, timbre, rhythm, each of which carries certain semantic meaning. At the same time, the type of a nuclear tone, scale, pre-scale, core elements of the melodic contour, interacting with the components of intonation define the modal meaning of an utterance.

To determine the common and distinct perceptual prosodic characteristics of utterances expressing surprise, as the most frequent emotional speech units of business and cultural communication, with a view to define the prosodic model of the utterances explored, the auditory and acoustic analyses were performed.

The perceptive and acoustic analyses comparison allowed us to formulate the general structure of the intonation patterns of utterances expressing surprise. It is concluded that the leading prosodic means, which differentiate the types of utterances expressing surprise, should include: the tone level of the beginning of the syntagm, the tone of the first stressed syllable, the configuration of the terminal tone and its range, the rate of pitch frequency change in the terminal rhythm group, the frequency range of the intonation group, the tone intervals on the pre-scale, scale, nuclear tone as well as tempo and timbre.

Linguistic interpretation of the results of the perceptual and acoustic analyses allows us to consider the established intonation features sufficiently complete to describe their prosodic model and define them as appropriate for the use in teaching proper intonation of the English emotional utterances.

The achieved data can be used in teaching students the most common intonation patterns of emotional utterances and to make them realize semantic variabilities of utterances expressing surprise.

Key words: *emotive, melody, temporal characteristics, pitch frequency (p.fr), scale, nuclear tone.*

УДК 811.161.2'374

Ю. О. Калимон

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ОНОМАСТИКОНУ НОВЕЛ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

У статті на матеріалі корпусу прижиттєвих новел Василя Стефаника проаналізовано їх онімне різноманіття, запропоновано спосіб лексикографічного опису онімних одиниць різних типів, представлено взаємозв'язок онімної номінації та зображуваного персонажа твору.

Ключові слова: онім, поетонім, словникова стаття, лексикографія, письменницька онімографія.

DOI 10.34079/2226-3055-2021-14-24-89-95

Постановка проблеми. Вивчення вживання онімів у художніх творах вітчизняними вченими активно розпочалося наприкінці минулого століття.